

Helena Kozar

Nemški jezik stroke v srednem strokovnem izobraževanju

Povzetek

Srednje strokovno izobraževanje zajema v slovenskem srednješolskem izobraževanju zelo različna strokovna področja, kot so kmetijstvo, gradbeništvo, lesarstvo itd. Glavni cilj pouka nemškega jezika stroke v srednjem strokovnem izobraževanju je, da si dijak/odrasli kandidat pridobi jezikovne sposobnosti, ki so neposredno uporabne za poklic in vseživljenjsko učenje.

Učbeniki obstajajo le za redke poklicne usmeritve, npr. za ekonomsko ali medicinsko. Tako smo učitelji nemščine prišli kmalu do spoznanja, da bomo na večini strokovnih usmeritev gradiva morali pripravljati sami. Podlaga za učenje so avtentična strokovna besedila. Pri pouku nemškega jezika stroke posvečamo veliko pozornosti tudi strategijam in metodam vseživljenjskega učenja. O velikem pomenu poučevanja in poznavanja nemškega jezika stroke v srednjem strokovnem izobraževanju govori dejstvo, da se jezik stroke preverja in ocenjuje tudi na poklicni maturi na ustnem delu izpita. Vprašanje iz poznavanja jezika stroke predstavlja 20 % vrednosti celotnega izpita oz. 50 % vrednosti ustnega dela izpita na poklicni maturi.

Ključne besede: poklici, teme, gradiva, pouk, ocenjevanje.

Strokovna področja v srednjem strokovnem izobraževanju

Srednje strokovno izobraževanje zajema v slovenskem srednješolskem izobraževanju zelo različna strokovna področja, kot so: kmetijstvo, gradbeništvo, lesarstvo, strojništvo, ekonomija, gostinstvo in turizem, zdravstvo, promet in zveze, elektrotehnika in še nekatera druga področja. Te šolske programe obiskujeta približno dve tretjini slovenskih srednješolcev in od vseh teh srednješolcev se uči nemščino kot prvi tuji jezik skoraj petina dijakov, treba pa je poudariti, da se veliko slovenskih srednješolcev uči nemščino kot drugi tuji jezik. Poleg dijakov se uči nemščino tudi veliko število odraslih, ki so vključeni v srednje strokovno izobraževanje ob delu, in vsi ti dijaki in odrasli se učijo pri nemščini tudi jezik stroke.

Uvajanje nemškega jezika stroke

S prehodom z zaključnega izpita na poklicno maturo, ki se je prvič izvedla v šolskem letu 2001/02, se je v srednjem strokovnem izobraževanju začelo v vse poklicne in strokovne šolske programe intenzivno uvajanje tujega jezika stroke. To zahtevno nalogo je prevzela Republiška predmetna komisija za nemščino, ki je pripravila splošne smernice, realiziral pa jo je Zavod Republike Slovenije za šolstvo, ki je od leta 2000 vsako leto organiziral najmanj dve izvedbi seminarja za učiteljice in učitelje¹, ki poučujejo nemščino v srednjih strokovnih šolah in pripravljajo dijake na poklicno maturo iz nemščine. Te seminarje so poleg strokovnjakov Zavoda RS za šolstvo izvajali tudi učitelji praktiki. Predavanja in delavnice za nemški jezik stroke so od leta 2000 stalna tema vseh seminarjev za poklicno maturo.

Spopolnjevanje učiteljev nemščine za pripravo učnih gradiv, poučevanje in ocenjevanje

Prva in najzahtevnejša naloga je bila motivacija učiteljev nemščine za poučevanje jezika stroke, saj so bili primorani zapustiti svoje varno območje, za katerega so se usposobili na fakulteti. Na prvem seminarju za poklicno maturo leta 2000 so učitelji razumno in pozitivno sprejeli to novo nalogo, čeprav je bilo očitno, da bo od njih terjala veliko dodatnega dela in izobraževanja. Najprej smo se dogovorili, kaj bomo pri pouku nemškega jezika razumeli pod jezikom stroke in na kakšni ravni bomo jezik stroke poučevali. Sklenili smo, da bo to nemščina za ciljno skupino določene strokovne usmeritve na ravni praktičnega strokovnega jezika, to je jezika, ki se uporablja v proizvodnji, montaži, prodaji, pridelavi, predelavi, v storitvenih dejavnostih, zdravstvu in na drugih strokovnih področjih. Naslednje pomembno vprašanje je bilo, katera gradiva bomo uporabljali. Nekatere poklicne usmeritve, kot sta ekonomska in medicinska, so bile v veliki prednosti, saj je tržišče ponujalo ustrezne učbenike, zelo zahtevno vprašanje pa so predstavljale vse ostale strokovne usmeritve. Učitelji smo že na samem začetku prišli do spoznanja, da bomo na teh strokovnih usmeritvah gradiva morali pripravljati sami, zato smo sprejeli določene dogovore glede vrst besedil, ravni zahtevnosti in načina dela v razredu. Odločili smo se, da bodo podlaga za učenje avtentična strokovna besedila, ki izhajajo iz življenjskega in učnega okolja dijakov/odraslih in njihovega zanimanja za poklicno področje. Besedila morajo biti poučna, obravnavane teme morajo biti zanimive in zaradi poklicne mobilnosti uporabne za več sorodnih strokovnih področij hkrati. Takšne teme so: varstvo pri delu, zaščitna sredstva, delo z nevarnimi snovmi, prva pomoč pri značilnih delovnih nezgodah, požarna varnost, informacijska tehnologija, okolje, razvoj tehnike, varnost na delovnem mestu, zaščitna tehnika, materiali, navodila, odgovorno ravnanje s pitno vodo in podobno. Za pripravo gradiv smo sprejeli dve temeljni izhodišči: za pripravo gradiv in za poučevanje nemškega jezika stroke velja v osnovi vse tisto, kar velja za poučevanje nemškega splošnega jezika,

in drugič, ob obravnavanju strokovnih tem bomo ob besedilih dijake ozaveščali o posebnostih nemškega jezika stroke. Jezikovne posebnosti nemškega jezika stroke so bile tudi tema predavanja na prvem seminarju za poklicno maturo z namenom, da bi učitelje opogumili za poučevanje nemškega jezika stroke. Prav tako smo sprejeli dogovor o časovnem načrtovanju pouka nemškega jezika stroke v letnih pripravah, ki ga načrtujemo in izvajamo stopenjsko. V nižjih letnikih vključujemo poklicno obarvane teme, ki služijo kot ozadje situacij in komunikacijskih nalog, na primer: v delavnici, restavraciji, na banki, v tovarni, ambulanti in podobno. V tretjem letniku vključujemo strokovne teme, ki vsebujejo več strokovnega besedišča, a so še razumljive tudi brez potrebnega strokovnega znanja, to so na primer globalizacija, varnost pri delu, delovne nezgode, preprosti predpisi, v četrtem letniku pa obravnavamo strokovna besedila, ki predpostavljajo poznavanje strokovnih tem, ki so predmet pouka pri strokovno-teoretičnih predmetih, na primer ravnanje z nevarnimi snovmi, protihrupna zaščita, ergonomija na različnih delovnih mestih, predpisi, predstavitev tovarn, delovanje naprav in podobno. Ker pa pouk nemškega jezika stroke zavzema pomemben delež ur pouka nemščine, je bilo treba predvideti tudi ustrezno preverjanje in ocenjevanje. Odločili smo, da naj v razredu poteka podobno kot pri splošnem jeziku, poleg tega pa smo jezik stroke umestili tudi na poklicno maturo. Tam se nemški jezik stroke preverja in ocenjuje pri ustnem delu in predstavlja 20 % vrednosti celotnega izpita. Pri ustnem delu, ki je sestavljen iz treh vprašanj, preverjamo jezik stroke obvezno pri tretjem vprašanju, ki predstavlja 50 % vrednosti ustnega izpita na poklicni maturi, neobvezno pa pri drugem vprašanju, ki predstavlja nadaljnjih 12 % vrednosti celotnega izpita oziroma 30 % vrednosti ustnega izpita. Pri tretjem vprašanju dobi kandidat besedilo ali grafični, simbolni ali slikovni prikaz, ki mora biti v okviru kandidatove strokovne usmeritve in praktičnih oziroma poklicnih izkušenj. Dijak mora pokazati, da strokovno besedilo ali grafični prikaz razume in zna v nemščini povzeti bistvo napisanega strokovnega besedila oziroma slikovnega prikaza, poleg tega pa zna na podlagi strokovnega znanja ter praktičnih oziroma poklicnih izkušenj izraziti mnenje ali stališče k danim informacijam. Kot je bilo že zgoraj omenjeno, je lahko nemški jezik stroke tudi predmet drugega izpitnega vprašanja na ustnem delu poklicne mature, ki je pogovor o pri pouku obravnavani temi. Ta tema je lahko splošna, na primer medčloveški odnosi, zdrava prehrana ali potovanja, lahko pa je tudi strokovna; na prometni usmeritvi so takšne teme: vpliv prometa na okolje, hrup in okolje, delovanje štiritaktnega motorja, varen prevoz živali, letališče, pristanišče, na ekonomski usmeritvi pa je lahko to na primer naročilo, delovno mesto tajnice in njene naloge, preprosta pogodba in podobno.

Razvijanje ključnih kompetenc pri pouku nemškega jezika stroke

Iz prikaza vključevanja jezika stroke v srednje strokovno izobraževanje je razvidna tudi spreminjajoča se vloga učiteljev nemščine in smer njihovega strokovnega razvoja, ki ga narekujejo življenjske razmere v Evropi in v svetu. Trenutno so v srednjem strokovnem izobraževanju v teku korenite spremembe, ki jih usmerjata

filozofija vseživljenjskega učenja in kompetenčnega kurikularnega načrtovanja. Vsestranski napredek na področju raziskav, inovacij, informacijske tehnologije, ekologije, medicine in drugih znanstvenih smeri zahteva od nas vseh vedno več znanja, zato mora tudi strokovno izobraževanje slediti zahtevam vsestranskega naglega razvoja in stalnim poklicnim spremembam. Slovenci smo se odločili, da želimo biti v Evropski uniji, prav tako pa hočemo in moramo biti kos globalizacijskim procesom. Priključili smo se vsem tistim državam, ki so spoznale, da za uspešno prevzemanje vlog in nalog v osebnem in družbenem življenju in za prilagajanje novonastalim gospodarskim razmeram niso več dovolj le dobro razvite poklicne kompetence, temveč tudi ključne kompetence. Evropske raziskave so pokazale, da delodajalci na določenih poklicnih področjih dajejo ključnim kompetencam celo prednost pred poklicnimi. Seveda pa se ključne kompetence ne razvijejo same od sebe, zato smo učitelji nemščine prav pri pouku jezika stroke začeli zelo zgodaj vključevati metode in oblike dela, ob katerih dijaki razvijajo tudi ključne kompetence. Tako smo ob delu s strokovnimi besedili vključili metode branja in hitrega iskanja informacij, zapisovanja ključnih informacij, prostega govorjenja, argumentiranja, prezentacije in podobno. Na seminarjih za poklicno maturo smo se na predavanjih in v delavnicah zelo resno posvetili temam, kot so razvijanje timskega dela, metode učenja in komunikacija. Izkušnje pa so kmalu pokazale, da seminarji zaradi vedno novih poudarkov niso več zadostili potrebam mladih neizkušenih učiteljev, ki so se na novo vključevali v seminarje za poklicno maturo, zato smo na podlagi znanj in izkušenj s poučevanjem nemškega jezika napisali priročnik za učitelje nemščine v srednjem strokovnem izobraževanju z naslovom Vodnik za pouk nemškega jezika stroke, ki je leta 2005 izšel pri založbi Zavoda Republike Slovenije za šolstvo. Vodnik vključuje poleg didaktičnih posebnosti in jezikovnih značilnosti nemškega jezika stroke in strokovnega besedišča tudi številne metode za iskanje in uporabo informacij, za razvijanje govorne sposobnosti in za razvijanje zelo zahtevnih ciljev, kot so utemeljevanje, sprejemanje odločitev v timu, prevod in projektno delo.

Nemški jezik stroke v prenovljenih in novih izobraževalnih programih

To pa še niso zadnje spremembe, s katerimi smo se učitelji nemščine soočili v zadnjih nekaj letih. Prenovljeni in novi programi v srednjem poklicnem in strokovnem izobraževanju so grajeni modularno in zahtevajo veliko medpredmetnega povezovanja, kar za učitelje tujih jezikov ni posebna novost, saj smo se tudi doslej ob različnih temah navezovali na ostale splošne oziroma na strokovne predmete. Velika novost prenove je v tem, da gre za medpredmetno povezovanje, ki je vnaprej načrtovano in je vsebinsko in časovno sinhronizirano. Tako se pouk tujega jezika stroke občasno preseli v delavnice, kjer mojster posreduje dijakom strokovna, učitelj tujega jezika pa jezikovna znanja o isti temi. S tem se tudi udejanja glavni cilj pouka nemškega jezika, predvsem pa nemškega jezika stroke v srednjem strokovnem izobraževanju, to je, da si dijak/odrasli kandidat pridobi jezikovne sposobnosti, ki so neposredno uporabne za poklic in vseživljenjsko učenje.

Zaključek

Dejstvo je, da smo pri pouku nemščine našli, upoštevajoč pestrost strokovnih izobraževalnih programov, majhno število dijakov v nekaterih programih, zato kompetenčni model poučevanja, medpredmetno povezovanje in druge novosti v zvezi s prenovo izobraževalnih programov v srednjem strokovnem izobraževanju zahtevajo učinkovite in sodobne rešitve. Na vseh seminarjih za poklicno maturo posvečamo pripravi gradiva in poučevanju jezika stroke veliko pozornosti. Sledimo novostim in razvijamo koncept poučevanja nemškega jezika stroke v skladu z najnovejšimi smernicami. Poznavanje jezika stroke preverjamo in ocenjujemo tako v razredu, kjer so iz nemškega jezika stroke ocenjeni prav vsi dijaki, kakor tudi na poklicni maturi, kjer so ocenjeni le tisti dijaki, ki so kot tretjo izpitno enoto izbrali nemški jezik.

Literatura

Kozar, H. (2005). *Vodnik za pouk nemškega jezika stroke; Priročnik za učitelje nemščine v srednjem strokovnem izobraževanju*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Potočar, M. (2000). *Srednje strokovno izobraževanje – angleščina kot jezik stroke*. V M. Grosman (ur.), *Angleščina - prenovi na pot* (str. 137-179). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Predmetna kurikularna komisija za nemški jezik. (1998). *Katalog znanj za srednje strokovno in tehniško izobraževanje; nemščina 1. tuji jezik*. Ljubljana: Nacionalni kurikularni svet.

Predmetna kurikularna komisija za nemški jezik. (1999). *Katalog znanj za srednje strokovno in tehniško izobraževanje; nemščina 2. tuji jezik*. Ljubljana: Nacionalni kurikularni svet.

Državna predmetna komisija za poklicno maturo. (2007). *Predmetni izpitni katalog za poklicno maturo; nemščina*. Ljubljana: Državni izpitni center.